

Coronabetogers tegen het licht gehouden

Een beschrijvend onderzoek naar de kenmerken, opvattingen, drijfveren, mobilisatie- en participatiepatronen van coronabetogers

Ruud Wouters, Michiel De Vydt & Luna Staes

Onderzoeksgroep M²P, Universiteit Antwerpen

Contact

Ruud Wouters — ruud.wouters@uantwerpen.be; T: 0477 434 061

Michiel De Vydt — michiel.devydt@uantwerpen.be

Luna Staes — luna.staes@uantwerpen.be; T: 0499 480 568

Inhoud

Inleiding	2
Het betogingsonderzoek van M ² P	3
Onze steekproef toegelicht	4
Samenvatting Resultaten	5
Divers pluimage?	6
Partijpolitiek	6
Hoog opgeleid en in familieverband	9
Motieven voor deelname	10
Gesloten vragen	10
Gepercipieerde effectiviteit	10
Open vraag	12
Coronabetogers en vaccinatie	14
Gevaccineerd of niet?	14
Mening over het vaccin	14
Coronabetogers, slachtoffers van corona?	15
Wantrouwen in pers, politiek en experts	15
Pers	16
Wantrouwen in traditionele media	16
Alternatieve (online) media en sociale media als belangrijkste informatiekkanalen	16
Politiek	17
Experts	18
De maatregelen en beleidsdomeinen	19
Specifieke maatregelen	19
Beleidsdomeinen	20
Het coronabeleid, een gevoelig en polariserend onderwerp?	21
Protest als actiemiddel	22
Geroutineerde betogers?	22
De zondebok van de coronacrisis	22
Tijd voor democratisch en open debat?	23
Geweld	23
Tot slot	23

Inleiding

Beste lezer,

Voor u ligt een beschrijvend verslag van het onderzoek dat we voerden naar deelnemers aan de recente coronaprotesten. Het verslag bevat een eerste **descriptieve analyse** van de data en dient om zowel de deelnemers aan onze vragenlijst als het bredere publiek te informeren.

Concreet bevroegen we twee coronaprotesten die in januari 2022 plaatsvonden te Brussel. Op 9 januari bracht organisator *Samen voor Vrijheid* zo'n 5.000 deelnemers op de been met hun mars 'Jaar van de vrijheid'. Twee weken later, op 23 januari, mobiliseerde *Europeans United* ongeveer 50.000 deelnemers voor 'vrijheid, democratie en mensenrechten'. Deze betogingen maken deel uit van een bredere golf aan coronaprotest. Het startschot van deze golf werd—voor het grote publiek althans—gegeven op 20 november 2021. Op die dag betoogden in naam van Samen voor Vrijheid 35.000 mensen in Brussel, een opkomst die zowel de organisatoren zelf, als de pers en politie verbaasden.¹ De deelnemers betoogden tegen de coronapas, de in hun ogen buitenproportionele maatregelen en het heersende angstklimaat, maar ook voor het aan bod laten komen van een breder wetenschappelijk geluid in het publieke debat.² Ook de betoging van *Europeans United* stelde soortgelijke eisen voorop, waarbij sterk de nood aan publiek debat naar voren geschoven werd.³

Kortom, waar bij de start van de pandemie mensen voornamelijk op straat kwamen om te applaudisseren voor de zorg, doen ze dat nu steeds vaker om hun ongenoegen te uiten over het coronabeleid. **Maar wie zijn deze betogers juist? Wat zijn de maatregelen waar zij het meest kritisch tegenover staan? Wat kan er volgens hen concreet beter? En hoe kijken zij aan tegen politiek, pers en democratie?** De kracht waarmee de storm aan coronabetogingen over het land raasde—gekenmerkt door een hoge frequentie en dito opkomst—alsook het fluïde karakter van de organisaties achter de marsen—veelal aangestuurd door niet-professionele activisten die gehoor vonden op sociale media—leidde tot heel wat speculatie over de samenstelling van de betogingen, de precieze eisen van de betogers, hun drijfveren en intenties.⁴ Met dit rapport beogen we een wetenschappelijk gedocumenteerd antwoord te formuleren op deze vragen. Daartoe laten we de betogers zelf aan het woord. We beroepen ons daarbij op de 236 respondenten die deelnamen aan onze vragenlijst.

De structuur van ons rapport is als volgt. Eerst lichten we kort het betogingsonderzoek van de onderzoeksgroep Media, Middenveld & Politiek (M²P; Universiteit Antwerpen) toe. Na deze beknopte methodologische informatie gaat het eigenlijke rapport van start. We schetsen het sociaal-demografische profiel van de coronabetogers, situeren hen in het partijpolitieke landschap en laten uitgebreid hun mening over vaccinatie, maatregelen, polarisering, wantrouwen, mainstream media, wetenschap en politieke participatie aan bod komen.

Graag bedanken we alle deelnemers aan onze vragenlijst voor hun tijd en medewerking.

Ruud Wouters, Michiel De Vydt & Luna Staes

¹ De Afspraak, Sarah Melis; <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/11/22/coronamaatregelendebat/>

² Voor het officiële persbericht, zie: <https://www.samenvoorvrijheid.be/laatste-informatie>

³ De Afspraak, Tom Meert, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/01/24/tom-meert-organisator-coronabetoging/>

⁴ Zie bvb. Stijn Cools & Mark Eeckhaut, "De mensen zijn het kotsbeu. En nee, die spuit komt er niet in", *De Standaard* (27/11/2021); Redactie & Ken Van Beversluys, "Wie zijn de mensen op de coronabetoging?", *Het Laatste Nieuws* (09/01/2022); Carl De Vos, *De Afspraak op Vrijdag* (28/01/2022).

Het betogingsonderzoek van M²P

De onderzoeksgroep M²P (Universiteit Antwerpen; prof. Stefaan Walgrave) voert sinds meer dan 20 jaar onderzoek naar betogingsparticipatie. Wij doen dit voornamelijk aan de hand van **protest surveys**. Daarmee bevragen we deelnemers aan betogingen “*on the spot*”. Met een team van onderzoekers en een op maat gemaakte vragenlijst wordt een zoveel mogelijk representatieve steekproef van de totale populatie van een specifieke betoging getrokken. Dit gebeurt volgens een beproefde methode die ervoor zorgt dat elke betoger evenveel kans heeft om te worden geselecteerd.⁵

Deze onderzoekslijn leert ons wie er deelneemt aan een specifieke protestactie, hoe deze mensen gemobiliseerd zijn en waarom deze deelnemers juist op straat komen. Het grote voordeel van deze methode is dat ze betogingsparticipatie contextualiseert. Veel onderzoek naar betogers gebeurt op basis van algemene bevolkingssurveys. Dergelijke surveys leren ons zelden iets over de specifieke omstandigheden of drijfveren van betogingsdeelnemers aan een specifiek protest. Protest surveys doen dat wel, en hebben intussen als methode internationaal navolging gekregen. Tussen 2000 en 2021 bevroeg M²P meer dan 30 betogingen, waaronder meerdere klimaatmarsen en vakbondsbetogingen. Maar ook stille marsen, Vlaams-nationalistische protestacties, Belgischgezinde betogingen en vredesprotest namen we onder de loep.

⁵ Voor meer algemene informatie omtrent de methodologie, zie www.protestsurvey.eu

Onze steekproef toegelicht

Enkele praktische aspecten van de survey toegelicht:

- Geselecteerde betogers kregen een flyer met daarop een URL/QR naar de online vragenlijst.
- Deelnemers werden gevraagd om de vragenlijst thuis persoonlijk in te vullen.
- Deelnemers dienden de unieke code op de flyer in te vullen om deel te kunnen nemen aan de survey.
- De anonimiteit van de deelnemers wordt gegarandeerd.
- De vragenlijst werd opgesteld in het Nederlands, Frans en Engels.

Enkele methodologische aspecten van de surveys toegelicht⁶:

- Op 9 januari deelden we met een team van 15 interviewers in totaal 829 flyers uit, waarvan 141 vergezeld werden van een beknopt face-to-face interview, om op die manier eventuele vertekening door non-respons na te kunnen nagaan. 144 betogers vulden de online vragenlijst in (17% response rate).
- Op 23 januari deelden we met een team van 14 interviewers in totaal 774 flyers uit, waarvan 123 vergezeld werden van een beknopt face-to-face interview, om op die manier eventuele vertekening door non-respons na te kunnen nagaan. 114 betogers vulden de online vragenlijst in (15% response rate).
- Deelnemers dienden een unieke code in te vullen om deel te kunnen nemen aan de survey. Na het deactiveren van dubbel ingevoerde ID-codes, blijven we met 236 respondenten over, waarvan 223 de survey tot het einde doorliepen. De totale N van onze studie is dus al bij al vrij beperkt. We zijn daarom voorzichtig bij het interpreteren van de data, zeker bij variabelen met veel categorieën en relatief weinig observaties per 'cel'.
- Non-respons analyses tonen echter geen significante afwijkingen tussen face-to-face respondenten en zij die de online survey (thuis) invulden. We hanteerden hiervoor volgende (typische) controle karakteristieken: taal, geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, politieke interesse, democratische tevredenheid, voorbije betogingsparticipatie.
- Deze survey is—voor zover wij weten—de meest uitgebreide en systematische bevraging van het voorbije coronaprotest. We hopen dat ons rapport inzicht verschaft in wie juist deelnam aan deze protesten, hoe ze gemobiliseerd werden, en wat hun motieven voor deelname waren.⁷

⁶ Voor uitgebreide methodologische studies naar de sterktes en zwaktes van de protest survey methodologie, zie: Rüdig, W. (2010). Assessing nonresponse bias in activist surveys. *Quality & Quantity*, 44(1), 173-180.; Walgrave, S., & Verhulst, J. (2011). Selection and response bias in protest surveys. *Mobilization: An International Quarterly*, 16(2), 203-222.; Walgrave, S., Wouters, R., & Ketelaars, P. (2016). Response problems in the protest survey design: Evidence from fifty-one protest events in seven countries. *Mobilization: An International Quarterly*, 21(1), 83-104.

⁷ Je kan de volledige survey raadplegen via

https://uantwerpen.eu.qualtrics.com/jfe/form/SV_3fnXMdRliR6VwI8

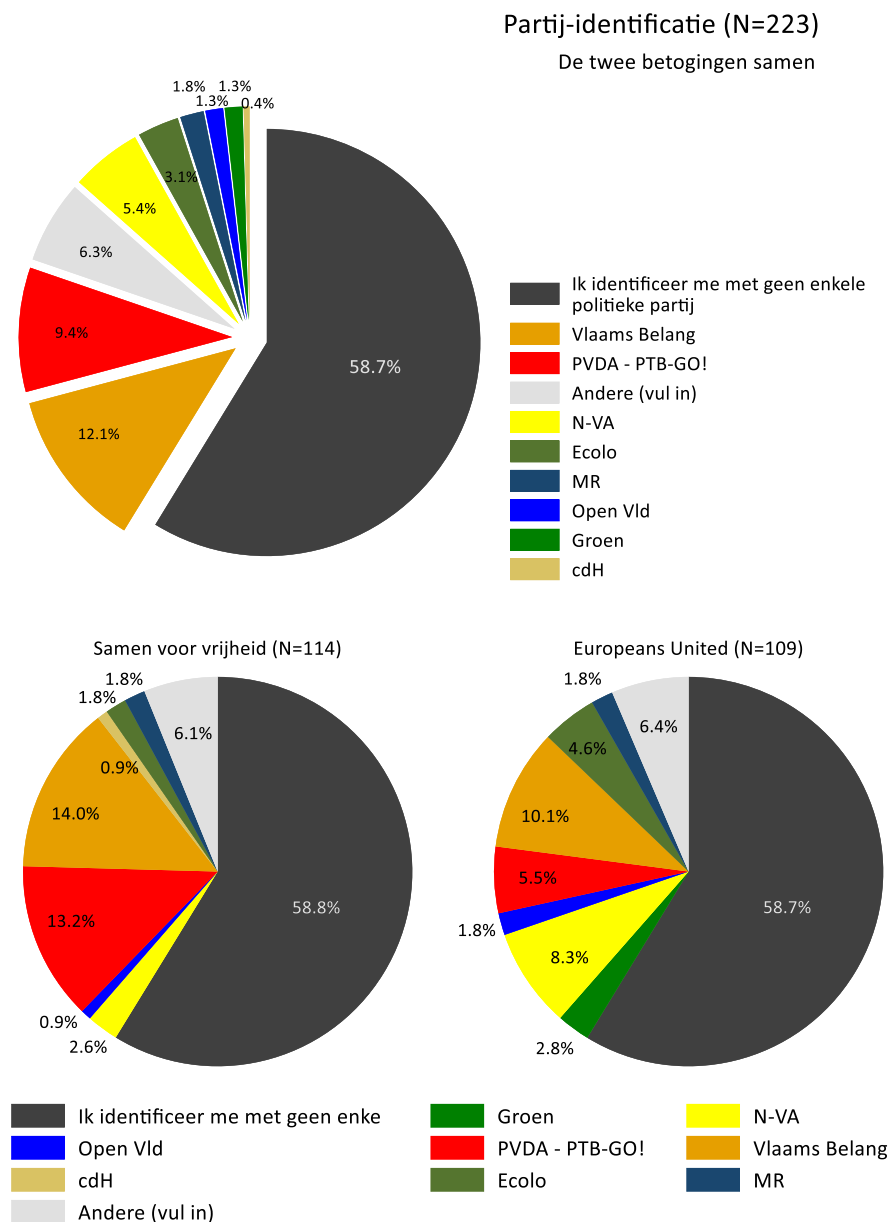
Samenvatting Resultaten

- De betogers komen hoofdzakelijk op straat tegen de coronapas (CST) en de discriminatie die deze pas met zich meebrengt (vermeld door 45% van de betogers). Ook de vrijheidsbeperkingen die hiermee gepaard gaan, is iets dat veel betogers verontrust. Het tast hun grondrechten aan (35%).
- De meest gehekeldde coronamaatregelen onder de betogers zijn dan ook het CST (94,6% helemaal oneens met de maatregel), de verplichte vaccinatie in de zorg (91,4% helemaal oneens) en het mondkmasker voor kinderen (88,7% helemaal oneens). Telewerk, mondkmasker voor volwassenen en beperken van sociale contacten kunnen op beperkte steun rekenen (tussen 17,2 en 10,9% helemaal eens).
- De coronabetogers voelen zich politiek dakloos. 58,7% van de deelnemers stelt zich met geen enkele **politieke partij** te kunnen identificeren. Deze respondenten stemden in 2019 nog op een brede waaier aan partijen, ze stromen uit alle richtingen in.
- Respondenten die zich wel met een partij identificeren, worden voornamelijk vertegenwoordigd door meer extreme partijen: Vlaams Belang (12,1%) en PVDA (9,4%). De betoging van 23 januari mobiliseerde een meer divers publiek dan die van 9 januari, met ook sympathisanten van N-VA, Open VLD/MR en Ecolo/Groen.
- Amper 16,4% van alle respondenten (N=219) liet zich **vaccineren** tegen het coronavirus. Wanneer we beide betogingen vergelijken, blijkt de betoging van 23 januari een hogere vaccinatiëgraad te hebben (20,8% N=106) dan die van 9 januari (12,4% N=113).
- De betogers zijn unaniem streng voor het vaccinatiebeleid in ons land en staan sceptisch ten opzichte van het vaccin. 94,6% van de betogers is het (helemaal) eens met de stelling dat er een te hoge druk is op de bevolking om zicht te laten vaccineren; 88,7% is het (helemaal) oneens met de stelling dat het vaccin de beste manier is om uit de gezondheids crisis te geraken.
- De betogers staan positiever ten opzichte van niet-gevaccineerden (een score van 74 op 100, waarbij 0 zeer negatief, en 100 zeer positief is), maar al bij al onverschillig ten opzichte van gevaccineerden (een score van 52 op 100).
- De betogers geven uiting aan een **bijzonder groot ongenoegen** ten opzichte van pers, politiek, en, in mindere mate, experts.
- **Traditionele media** krijgen het het zwaarst te verduren. 64% van de bevroegde betogers (N=225) geeft aan helemaal geen vertrouwen te hebben in traditionele media. De betogers halen hun corona-gerelateerde informatie hoofdzakelijk uit alternatieve (online) nieuwsmedia (79,7%) of sociale media (68%). 94% van de coronabetogers stelt dat mainstream media de coronabetogers doelbewust in een slecht daglicht plaatsen.
- Ook de **politiek** krijgt er flink van langs. 53,3% van de betogers heeft helemaal geen vertrouwen in de federale regering. Eén betogers op 3 (34%, op N=225) geeft aan uiterst ontevreden te zijn met hoe de democratie werkt in België. 91% stelt dat politici beter moeten luisteren naar de problemen van gewone mensen. 85% stelt het (helemaal) eens te zijn met de stelling dat de meeste politici burgers niet serieus nemen en eerder als kinderen behandelen.
- Het vertrouwen in **experten** toont aanzienlijk meer spreiding en is minder extreem: 23,2% stelt helemaal geen vertrouwen te hebben in experts. 80% van de betogers stelt het evenwel zeer belangrijk te vinden dat er andere wetenschappelijke visies aan bod komen.

Divers pluimage?

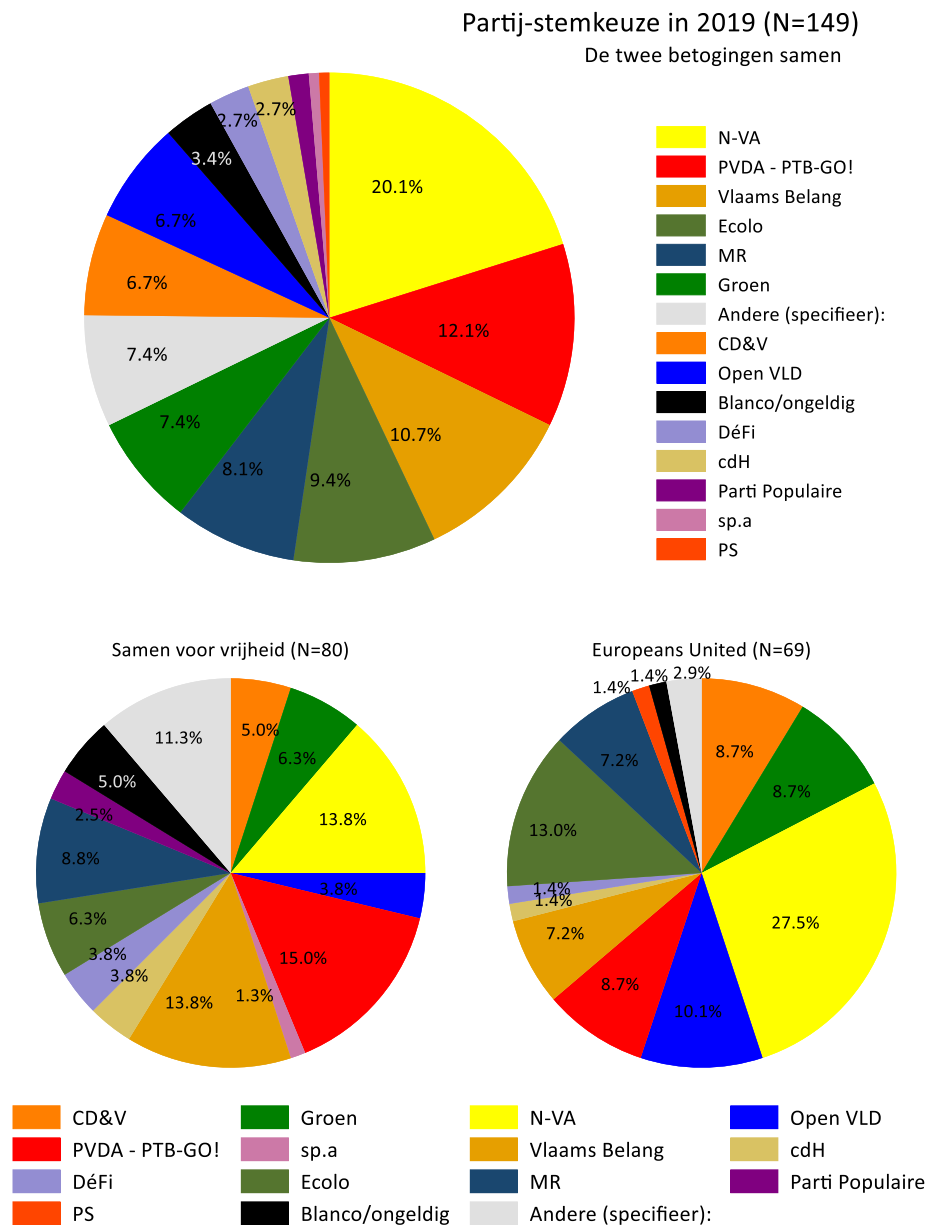
Partijpolitiek

Veel publieke aandacht ging reeds naar het politiek trachten te situeren van de betogers. Trokken zij vooral sympathisanten aan van deze of gene partij? Of vertegenwoordigden de deelnemers het hele politieke spectrum? We probeerden dit op verschillende manieren te achterhalen. Concreet vroegen we (1) met welke politieke partij deelnemers zich op dit moment het sterkst identificeren; (2) op welke partij ze stemden bij de federale verkiezingen in mei 2019; en (3) waar deelnemers zichzelf situeren op een klassieke links-rechts schaal. Voor ieder van deze drie surveyvragen geven we eerst de verdeling van de data weer, vervolgens vatten we samen wat volgens ons de belangrijkste conclusies zijn. Met onderstaande Figuur 1 geven we allereerst de resultaten voor partij-identificatie weer.

Figuur 1: Actuele partij-identificatie

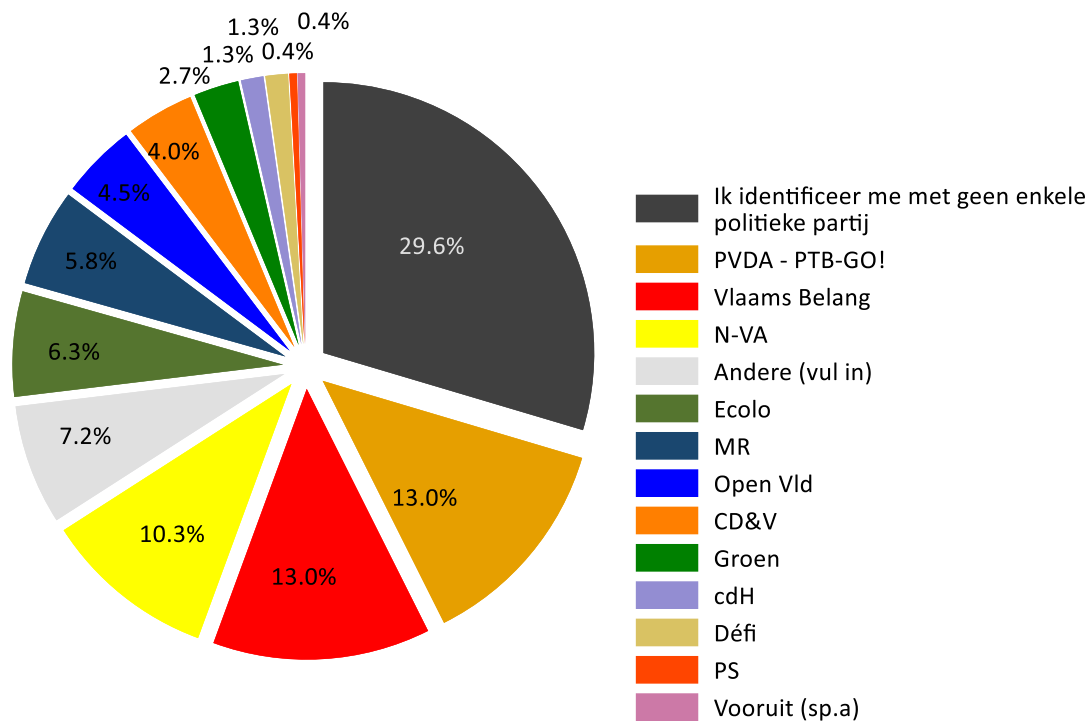
Figuur 2 toont de verdeling van stemgedrag in 2019. Merk op dat de N van N=149 kleiner is dan de N=223 in Figuur 1.⁸ 92 en 83 respondenten, voor respectievelijk de eerste en tweede betoging, hebben aangegeven gestemd te hebben bij de verkiezingen van 2019. Het verschil van respectievelijk 12 en 14 respondenten betreft respondenten die de partij-stemkeuze vraag weigerden te beantwoorden (26/175=14,8%).

Figuur 2: Stemkeuze in 2019

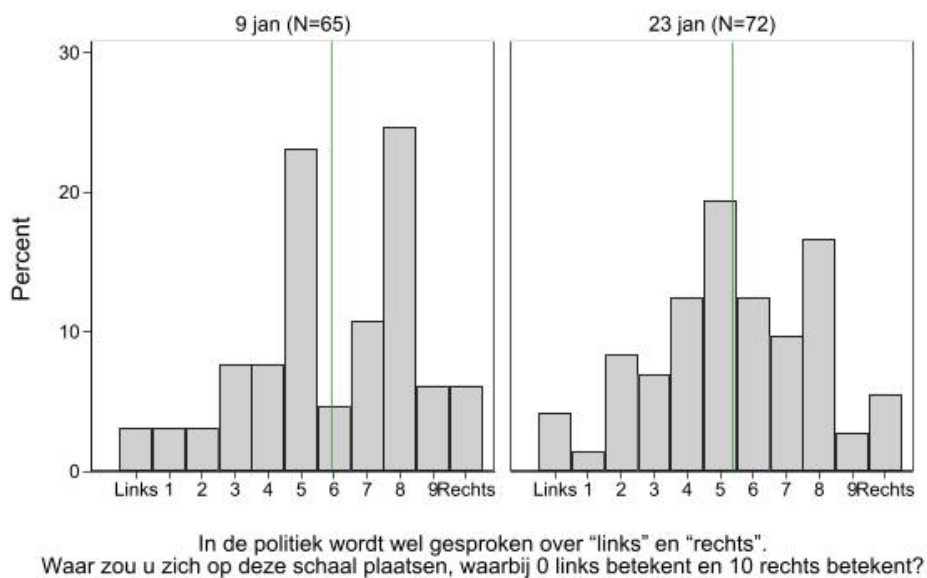
⁸ Dit heeft twee redenen: (1) omdat de vraag naar stemkeuze enkel gesteld werd aan respondenten die aangaven dat ze op 26 mei 2019 effectief gestemd hebben; (2) omdat vele respondenten de vraag niet wensten in te vullen.

Figuur 3 toont vervolgens de verdeling naar partijvoorkeur wanneer we diegenen die zich niet identificeren met een politieke partij (de grote schijven uit Figuur 1) bij de partij van hun stemkeuze in 2019 onder brengen, voor zover we daarover informatie hebben.

Figuur 3: Partij-voorkeur (N=223)

Figuur 4 toont tot slot hoe respondenten zich positioneren op een klassieke links-rechts schaal. De groene lijn toont het gemiddelde van respectievelijk 5,9 en 5,4 (op schaal van 0: Links tot 10: Rechts). De respondenten die aangaven de politieke links-rechts opdeling 'betekenisloos' te vinden, zitten hierin niet vervat.

Figuur 4 Links-rechts as

Drie conclusies dringen zich op bij de bovenstaande vier Figuren.

- Ten eerste, de meeste deelnemers voelen zich politiek dakloos; bijna 60 procent van de deelnemers stelt zich met geen enkele politieke partij te kunnen identificeren. Ook op een links-rechts schaal laten de betogers zich moeilijk vatten; 35% stelt de politieke links-rechts opdeling 'betekenisloos' te vinden. 14,8% procent vult onze vraag naar stemkeuze in 2019 niet in. Respondenten die aangeven politiek dakloos te zijn, stemden in 2019 overigens nog op een brede waaier aan partijen; ze stromen uit alle richtingen in. Kortom, de resultaten drukken in de eerste plaats een gebrek aan connectie tussen coronabetogers en partijpolitiek uit.
- Ten tweede, deelnemers die zich wel identificeren met een politieke partij, worden vooral vertegenwoordigd door meer extreme partijen: PVDA-PTB en Vlaams Belang. Dit gaat in sterkere mate op voor de kleinere betoging van 9 januari, waar extreemlinks en extreemrechts goed zijn voor respectievelijk 13,2% en 14% van alle deelnemers. Binnen de coronabetogers van PVDA-PTB is twee op drie Franstalig.
- Trachten we ten slotte zoveel mogelijk respondenten politiek te huisvesten, door diegenen die zich niet identificeren met een politieke partij bij de partij van hun stemkeuze in 2019 onder te brengen, dan wordt dit beeld van een sterke vertegenwoordiging door extremere partijen bestendigd—zowel PVDA-PTB en Vlaams Belang vertegenwoordigen ieder 13% van de betogers (oftewel telkens 18,5% wanneer we enkel kijken naar de kleur-bekennende deelnemers; m.a.w. wanneer we de grijze schijf uit het totaal halen). Voorts valt de aanwezigheid van N-VA, de liberale partijen en ecologische partijen op. Opvallend ondervertegenwoordigd onder deelnemers die iets te kennen geven over hun partijvoorkeur zijn zij die aangeven positief te staan ten opzichte van een socialistische partij (Vooruit/PS). Kortom, wat partijpolitieke positionering betreft zijn de coronabetogers dus best divers, zij het met een sterke aanwezigheid van de extremen op het politieke speelveld.

Hoog opgeleid en in familieverband

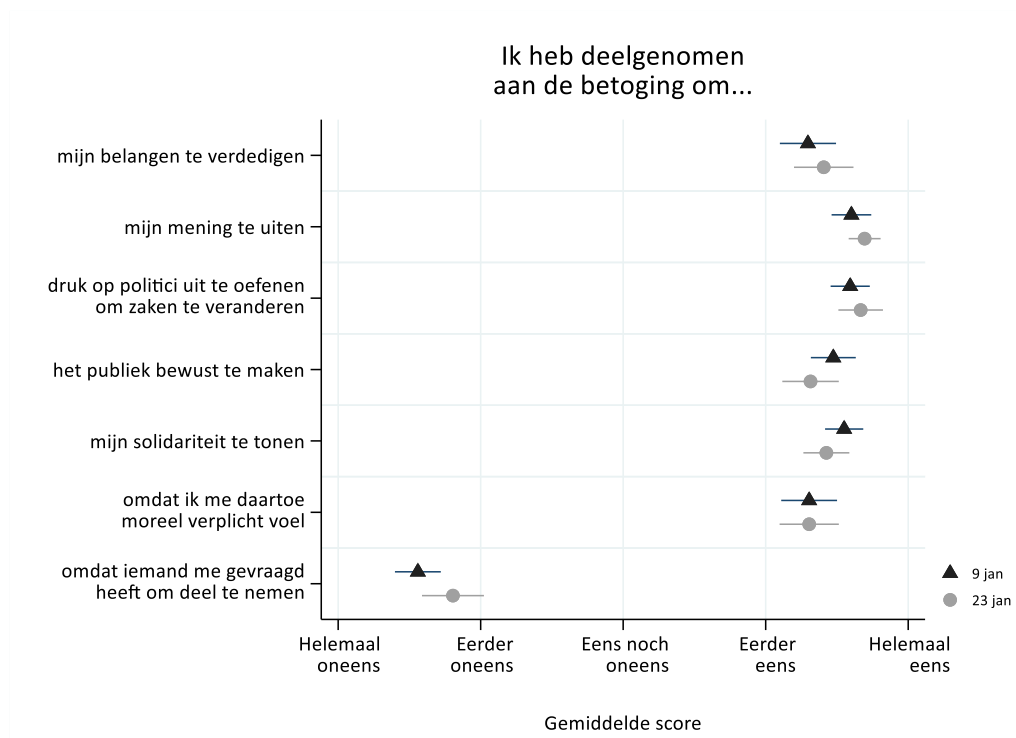
Hoe zit het met de sociodemografische samenstelling van de coronabetogers? 58% van de betogers is man, de gemiddelde leeftijd bedraagt 47 jaar, en het meest frequent gehaalde diploma is dat van universitair (35,2%). De coronabetogers zijn dus bijzonder hoog opgeleid: 80% beschikt over een diploma hoger onderwijs; dat is goed het dubbele van de Vlaamse bevolking.⁹ Wat leeftijd betreft zien we dan weer best wat spreiding. 1 betogers op 10 (9,7%) is 18 jaar of jonger; generatie Y (26 tot 39) en Generatie X (40 tot 55) zijn het sterkst vertegenwoordigd, ieders met om en bij de 40%. 57% van de deelnemers is Nederlandstalig. Ook het gezelschap waarin de coronabetogers op straat kwamen leert ons iets over de samenstelling van de betoging. Dat gezelschap was bijzonder informeel. Goed 49% nam deel in het gezelschap van vrienden, 32% met zijn of haar partner, 28% met familie, waarvan 13% met zijn of haar kinderen. Belangrijk: de coronabetogers percipiëren zichzelf als erg divers—92% is het (helemaal) eens met de stelling dat de deelnemers aan de coronaprotesten erg divers zijn.

⁹ <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/bevolking-naar-onderwijsniveau-scholingsgraad>

Motieven voor deelname

Gesloten vragen

Waarom kiezen de coronabetogers voor straatprotest? En welke inhoudelijke boodschap willen ze precies brengen? Figuur 5 toont allereerst aan dat alle respondenten, zonder significante verschillen tussen de twee betogingen, het gemiddeld sterk eens zijn (scores tussen 4,3 en 4,7 op schaal van 1 tot 5) zijn met ieder van de zes eerste door ons aangereikte redenen voor deelname aan de betoging.

Figuur 5: Motieven gesloten bevraagd

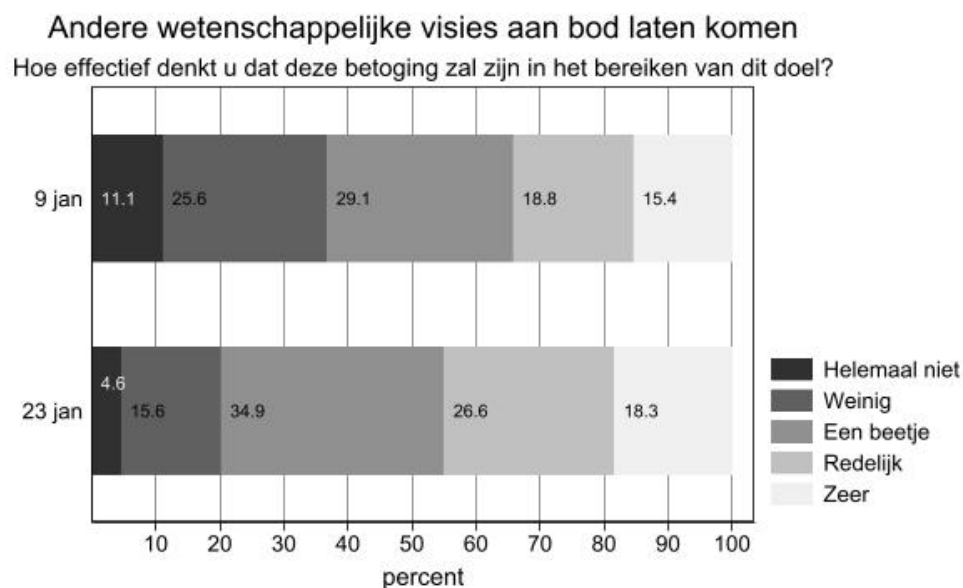
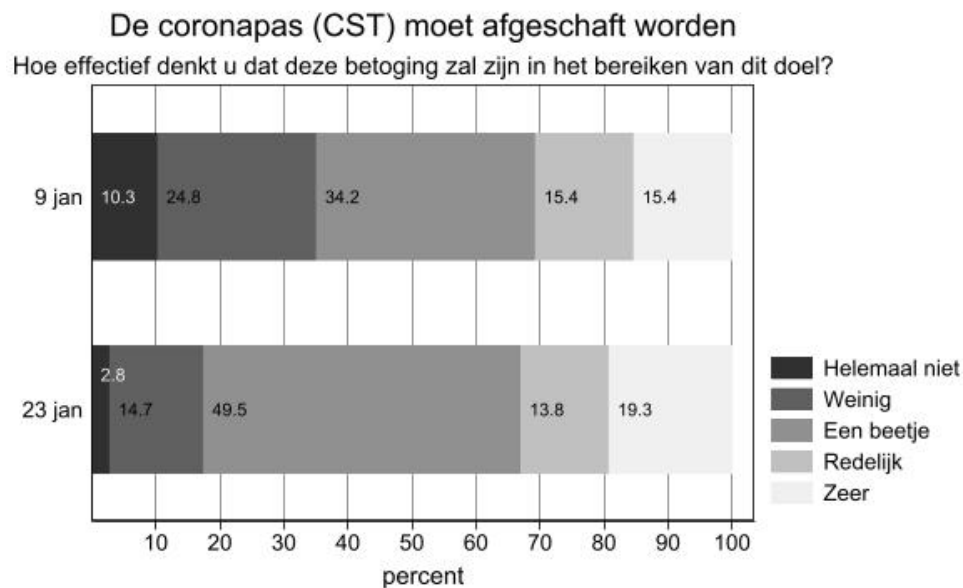
De ogenschijnlijk meer banale reden in bovenstaande Figuur 5—“omdat iemand me gevraagd heeft”—scoort voor beide betogingen aanzienlijk lager, in de negatieve pool van de schaal. Een verwant verschil zien we overigens ook in de antwoordpatronen op interpersoonlijk rekruteringsgedrag. Onder de respondenten van de Samen voor Vrijheid-betoging (N=120) gaf 21,6% aan dat ze persoonlijk gevraagd of uitgenodigd waren om (samen) deel te nemen aan de betoging. Onder de respondenten van de Europeans United-betoging (N=109) bedraagt dit percentage, met 35,8%, aanzienlijk meer. Voorts gaf 65,6% van de betogers op 9 januari aan dat ze *zelf* iemand persoonlijk hebben uitgenodigd, voor 23 januari bedraagt dit percentage 71,6% (N=109). Dat het interpersoonlijk rekruteringsverkeer telkens hoger is voor de tweede betoging, kan volgens ons geïnterpreteerd worden als een indicatie dat de betoging van 23 januari in de perceptie van de *recruiters* en uitgenodigden een iets meer ‘sociaal aanvaardbaar’ karakter had.

Gepercipieerde effectiviteit

We legden de respondenten van beide betogingen ook twee concrete doelstellingen voor. Dit zijn doelstellingen die overeenkomen met de officiële communicatie van Samen voor Vrijheid:

1. "De coronapas (CST) moet afgeschaft worden"
2. "Aankaarten dat er ook andere wetenschappelijke visies aan bod moeten komen, zodat de coronamaatregelen winnen aan evenwicht én draagvlak"

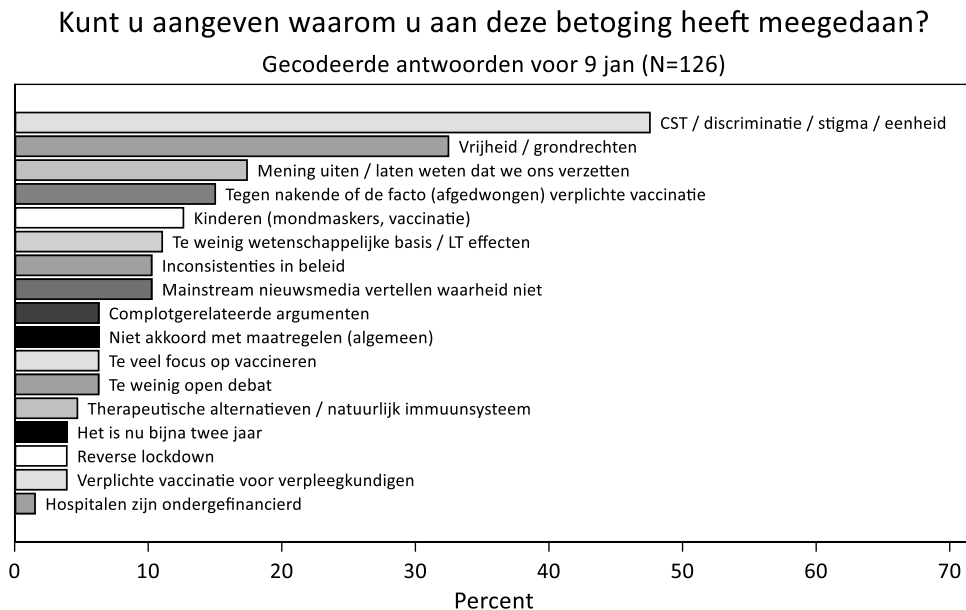
Voor beide betogingen geldt dat meer dan 95% van de respondenten het eerste doel "zeer belangrijk" vindt (score 5 op schaal van 1 tot 5). Het tweede doel vindt ongeveer 80% van de respondenten voor beide betogingen zeer belangrijk, en ongeveer 15% "redelijk belangrijk". Figuur 6 toont vervolgens in welke mate de respondenten geloofden dat 'hun' betoging effectief zou/zal zijn in het behalen van deze doelen. Het valt op dat er onder de betogers van 9 januari iets meer pessimistische deelnemers ("Helemaal niet" en "Weinig" effectief) waren dan onder de betoging van twee weken later. Mogelijks heeft dit te maken met het verschil in opkomst: een massale betoging zoals die van 23 januari stuurt betogers met aanzienlijk meer vertrouwen in eigen mogelijkheden naar huis.

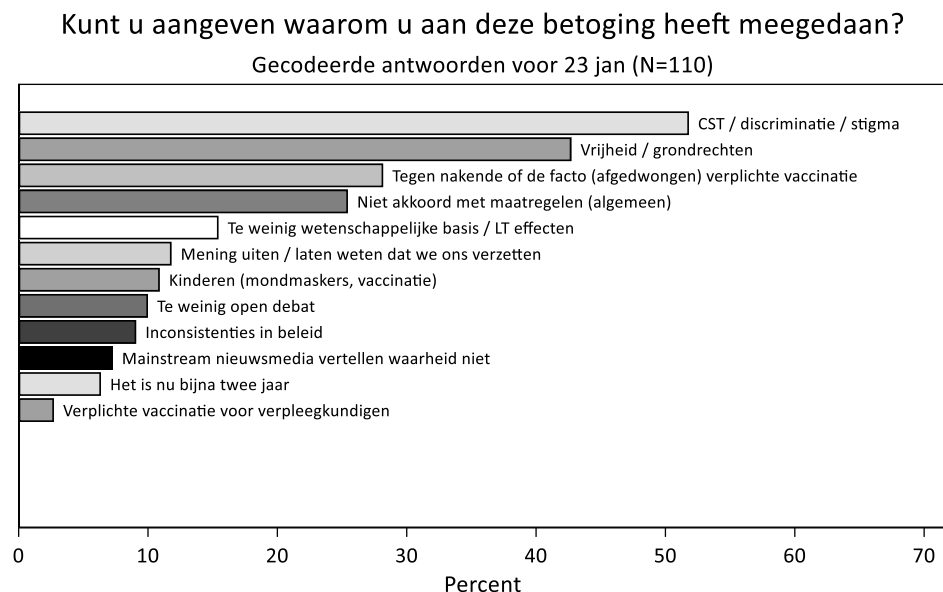
Figuur 6: Gepercipieerde effectiviteit

Open vraag

Naast het voorleggen van motieven, peilden we ook met een reeks open vragen naar de beweegredenen van deelnemers aan coronaprotest. Meer specifiek vroegen we: “Kunt u aangeven waarom u aan deze betoging heeft meegedaan? Gelieve zo specifiek mogelijk te zijn.” Figuur 7 geeft een overzicht van welke redenen aangehaald worden voor de betoging van 9 januari, Figuur 8 voor 23 januari (ieder van de antwoorden werd onder één of meerdere categorieën geplaatst, deze categorieën kwamen inductief tot stand).

Figuur 7: neergeschreven redenen voor deelname aan 9 jan-betoging

Figuur 8: neergeschreven redenen voor deelname aan 23 jan-betoging

Het is allicht weinig verrassend dat, onder de respondenten van de betoging die georganiseerd was door Samen voor Vrijheid, de meest aangehaalde reden (47,6%) voor deelname te maken heeft met

het Covid Safe Ticket (CST). De eerste betoging van dezelfde organisator (21 november) werd immers ook letterlijk “Mars tegen de coronapas” genoemd. Hieronder en verder citeren wij enkele coronabetogers, wanneer hun ingevulde antwoord een goede weergave lijkt om de gecodeerde categorie te typeren.

“CST is discriminierend tussen gevaccineerden en niet-gevaccineerden. Geeft aanleiding tot 2-sporenmaatschappij en verscherpt polarisering. Installeert een nieuwe vorm van 'vrijheid': vrijheid is niet langer al hetgeen wat niet bij wet verboden wordt, maar datgene waarvoor je als burger toestemming krijgt via gedrag waarmee je een QR-code 'verdient'. Dit is een risicovolle evolutie.”

Andere frequent genoemde redenen zijn verwoord in termen van vrijheid en burgerrechten (32,5%)...

*« Je suis contre les mesures liberticides imposées par l'état sous le couvert du corona. En particulier: * la notion d'égalité garantie par la constitution ("Les Belges sont égaux devant la loi") est bafouée: les vaccinés sont plus libres que les non-vaccinés. * dans les droits de l'homme on trouve: "Le droit de disposer librement de son corps". Or, actuellement, il s'agit d'une OBLIGATION vaccinale à peine déguisée (...) »*

... en met het feit dat coronabetogers een duidelijke boodschap willen geven willen:

« Parce qu'il n'y a pas d'autre moyen de se faire entendre. »

Tot slot geven we mee dat er onder de 126 ingevulde antwoorden, (slechts) een achttal antwoorden (6,4%) waren die blijk geven van complotdenken. Het gaat dan om antwoorden waarin geclaimd wordt dat het geweten zou zijn dat er nefaste effecten zijn van de vaccins, maar dat deze doelbewust *achtergehouden* worden; dat er geen echte pandemie aan de gang is maar een geplande ‘pLandemie’ die in gang is gezet door de *deep state* met als doel heeft de planetaire bevolking te decimeren.

« Parce que nous voulons garder notre santé: notre système immunitaire est bien plus efficace que ces soit-disant "vaccins" qui sont mis sur le marché dans le but d'affaiblir nos défenses naturelles. A court et moyen terme il ne s'agit ni plus ni moins que de nous tuer... A l'échelle planétaire il est tout à fait juste de parler de génocide inédit dans l'histoire. En d'autres termes les médias nous mentent en permanence sur les véritables intentions de cet état fantoche aux ordres d'un état profond composé de milliardaires, de francs-maçons et d'israélites fanatisés (...) »

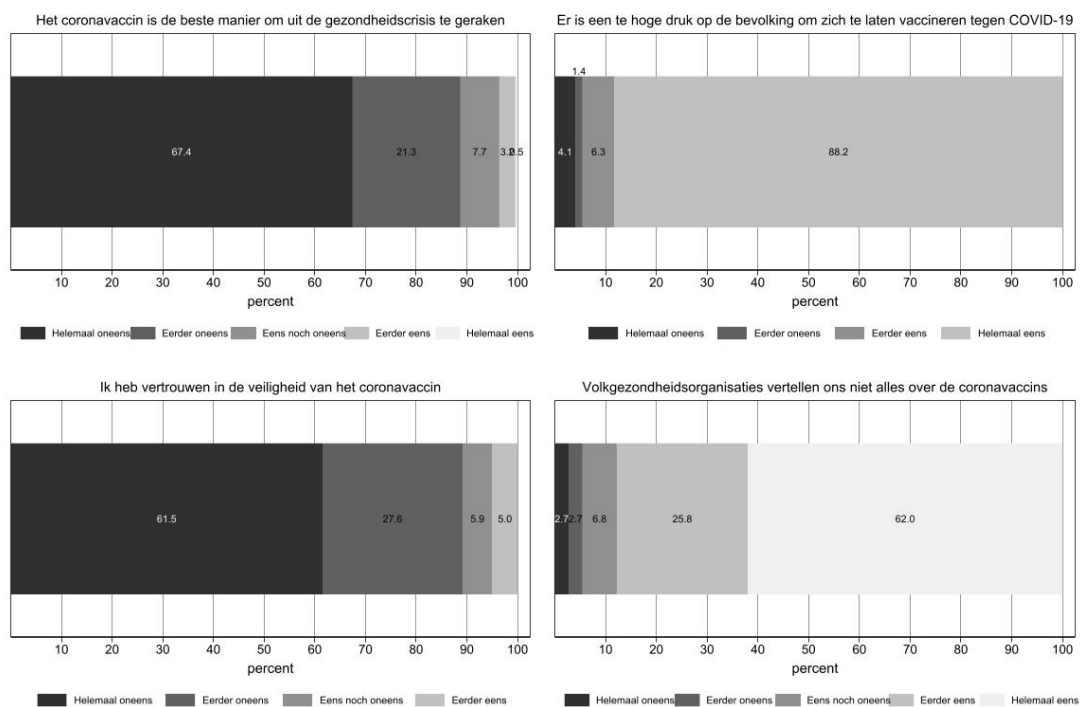
Coronabetogers en vaccinatie

Gevaccineerd of niet?

Waren de coronabetogers gevaccineerd of niet? Op basis van de surveyresultaten blijkt dat zowel op de betoging van 9 januari als op de betoging van 23 januari de meerderheid niet gevaccineerd was. 16,4% van alle respondenten (N=219) liet zich vaccineren tegen het coronavirus. Onder de gevaccineerde respondenten (N=36) gaf slechts één respondent aan dat hij/zij half-gevaccineerd is (d.w.z. hij/zij liet geen tweede dosis zetten, in het geval van een vaccin anders dan het eendelige Johnson & Johnson-vaccin). Wanneer we beide betogingen vergelijken, blijkt de betoging van 23 januari een iets hogere vaccinatiegraad te hebben (20,8% N=106) dan die van 9 januari (12,4% N=113).

Mening over het vaccin

Uit Figuur 7 en 8 bleek al dat om en bij de 10% van de respondenten expliciet en proactief (in hun eigen ingevulde antwoord) aangaf dat ze twijfels hebben bij de wetenschappelijke onderbouwing en de lange termijneffecten van de huidige generatie vaccins. We bevroegen met onze survey ook vier concrete stellingen omtrent de vaccins. Uit deze gesloten vragen blijkt het wantrouwen ten opzichte van vaccins groot.

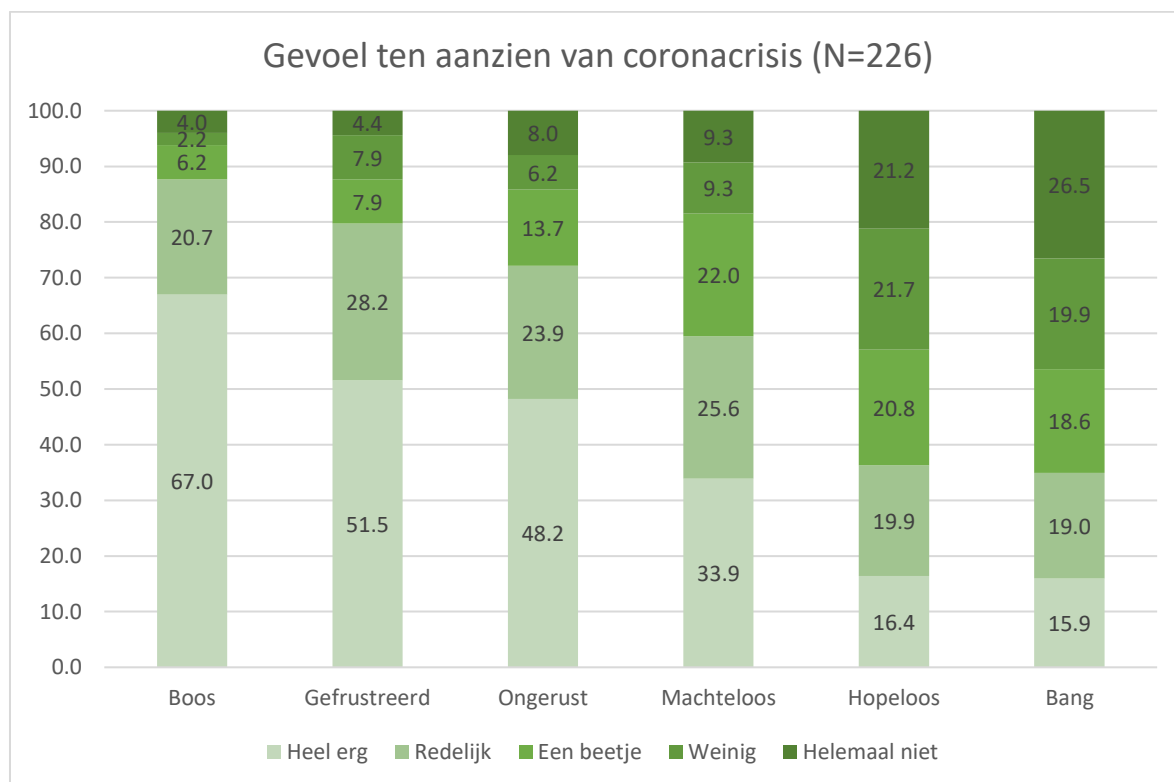

- *Het coronavaccin is de beste manier om uit de gezondheidscrisis te geraken.*
88,7% van de coronabetogers (over beide demonstraties heen, N=221) is het helemaal oneens of eerder oneens met deze stelling.
- *Er is een te hoge druk op de bevolking om zich te laten vaccineren tegen COVID-19.*
94,6% van de betogers is het hiermee eerder of helemaal eens.
- *Ik heb vertrouwen in de veiligheid van het coronavaccin.*
89,1% is het helemaal of eerder oneens.
- *Volkgezondheidsorganisaties vertellen ons niet alles over de coronavaccins.*
87,8% is het hiermee eerder of helemaal eens.

Verder gaven de betogers in onze survey aan meer sympathie te hebben voor de niet-gevaccineerde groep. Gevraagd om figuren en groepen op een schaal van 0 tot 100 te beoordelen van zeer negatief tot zeer positief, kregen ‘niet-gevaccineerden’ gemiddeld een score van 74 op 100. Gevaccineerden worden door de coronabetogers met een gemiddelde score van 52 op 100 beoordeeld. Het is dus niet zo dat coronabetogers erg negatief ten opzichte van gevaccineerden staan; een 52 op 100 geeft eerder ‘noch positief, noch negatief’ aan. Wel is er een duidelijke sympathie voor de ‘in-group’ van niet-gevaccineerden.

Coronabetogers, slachtoffers van corona?

Hoewel de meerderheid van de betogers ongevaccineerd naar de coronabetoging trok, gaf ongeveer de helft van de bevroegde coronabetogers (49,5% op N=222) aan in het verleden zelf reeds ziek te zijn geweest ten gevolge van COVID-19. Een minderheid van de respondenten (30% op N=223) gaf aan iemand te kennen die in het ziekenhuis werd opgenomen of overleed omwille van corona. Verder heeft volgens de betogers het coronavirus eerder impact op hun mentale welzijn dan op de eigen economische situatie. Zo gaf 58,9% (op N=223) van de bevroegde betogers aan dat hun persoonlijke mentale situatie er op achteruit is gegaan ten gevolge van COVID-19. De invloed van corona op de economische situatie was minder groot (25,6% op N=223). Zoals aangegeven in figuur 9 hebben de meeste betogers een “heel erg” boos (67%) gevoel wanneer ze denken aan de pandemie. Een meerderheid voelt zich heel erg gefrustreerd (51,5%).

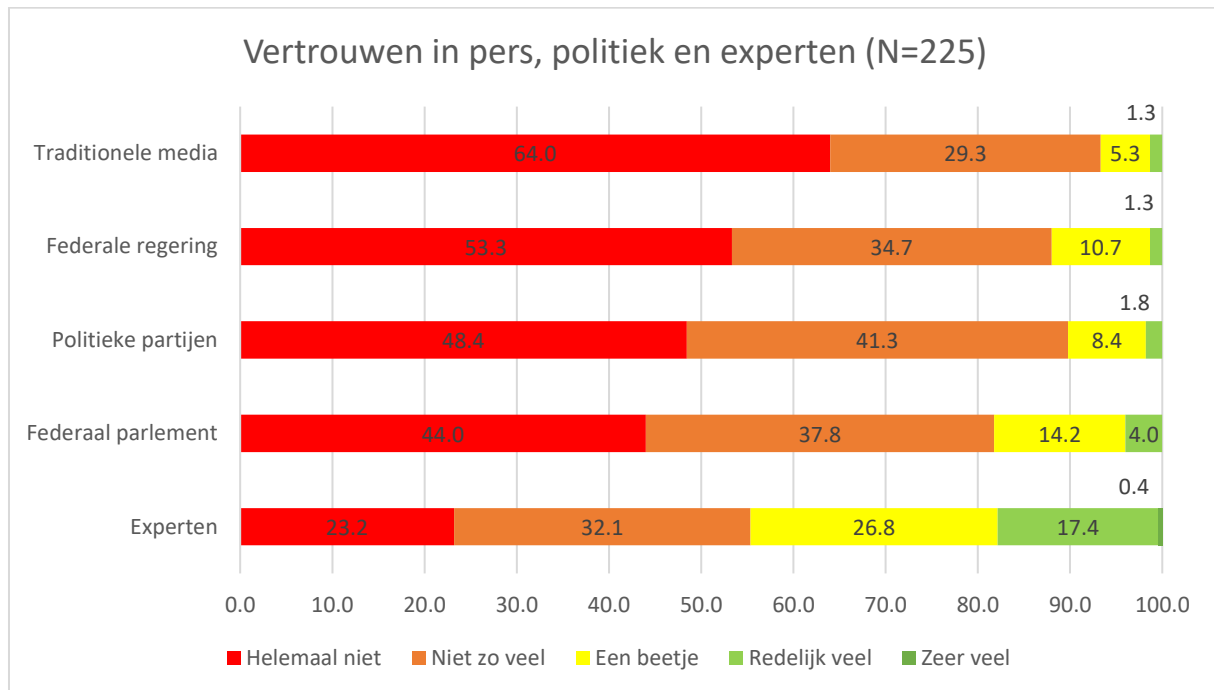

Figuur 9

Wantrouwen in pers, politiek en experts

Figuur 10 geeft aan dat de coronabetogers in onze survey overwegend helemaal geen of niet zo veel vertrouwen hebben in pers, politiek of wetenschappelijke experts; al lijken deze resultaten per actor

te variëren. In deze sectie lichten we kort het wantrouwen toe van de coronabetogers in pers, politiek en experts.

Figuur 10

Pers

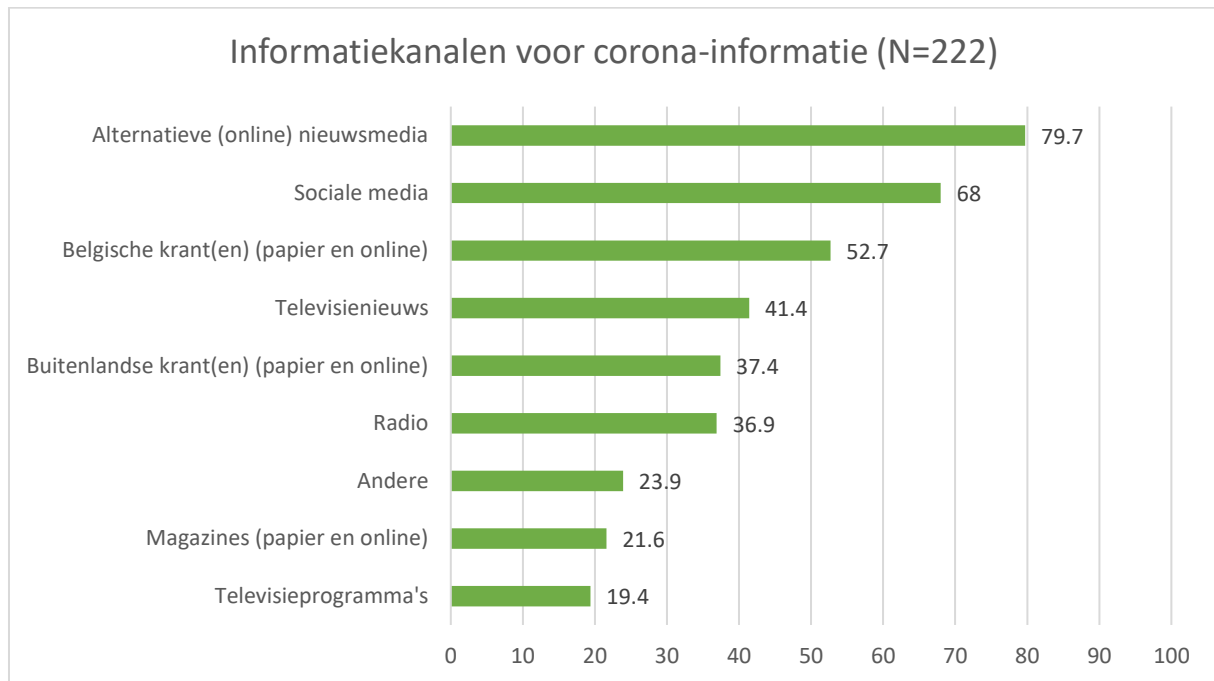
Wantrouwen in traditionele media

Ten eerste hebben de coronabetogers weinig vertrouwen in traditionele media. 64% van de bevroagde betogers (N=225) gaf aan helemaal geen vertrouwen te hebben in de media; 29,3% niet zo veel. Slechts 6,6% van de bevroagde betogers had ‘een beetje’ of ‘redelijk veel’ vertrouwen in traditionele mediaspelers. Ook de resultaten van de warmtebarometer—waar respondenten werd gevraagd om hun mate van positiviteit ten opzichte van traditionele media te scoren op 100 (0=zeer negatief t.a.v. traditionele media; 100=zeer positief t.a.v. traditionele media)—geeft hetzelfde resultaat. Met een gemiddelde score van 14/100 staan de coronabetogers ook zéér negatief tegenover traditionele media. Naast dit sentiment van wantrouwen en negativiteit, vinden de coronabetogers ook dat media doelbewust de werkelijkheid geweld aan doen. 94% van de coronabetogers stelt dat mainstream media de coronabetogers doelbewust in een slecht daglicht plaatsen.

Alternatieve (online) media en sociale media als belangrijkste informatiekanaal

Dat de coronabetogers zich dan ook niet informeren over de coronacijfers of de huidige maatregelen via deze traditionele media klinkt logisch. Maar waar halen ze hun ‘corona-informatie’ dan wel? Figuur 11 geeft een overzicht van de informatiekanaal waar de coronabetogers hun informatie over COVID-19 halen. Opvallend: betogers halen hoofdzakelijk hun informatie uit alternatieve (online) nieuwsmedia (79,7%) of sociale media (68%). In geval meer dan één informatiekanaal werd aangevinkt, stelden wij de vervolgvraag naar het allerbelangrijkste informatiekanaal. Daaruit blijkt dat alternatieve (online) nieuwsmedia bovendien werd aangeduid als allerbelangrijkste informatiekanaal (43,4%). Het gros van de betogers heeft weinig vertrouwen in traditionele media en wijkt daarom uit naar een ander informatiekanaal. Ter nuancering: de 23,9% (op N=222) die aangeeft zijn of haar corona-informatie te

halen uit “andere media” legt zich vooral toe op het lezen van wetenschappelijke literatuur of volgt de statistieken van Sciensano nauwgezet op.

Figuur 11

Ook informatie over de coronabetogingen zochten de coronabetogers op alternatieve (online) nieuwsmedia (45,6%) of sociale media (57,5%). Beide coronabetogingen waren duidelijk online geïnspireerd. Dit is op zich niet nieuw. In wetenschappelijk onderzoek zien we een verschuiving van “collectieve” naar “connectieve” actie, waarbij organisaties niet enkel toenemend gebruik maken van digitale media om het publiek te mobiliseren, maar vaak ook simpelweg ontstaan door gebruik van digitale media.

Politiek

Hoewel de coronabetogers best geïnteresseerd zijn in politiek (71 % is redelijk tot zeer geïnteresseerd) en relatief vaak over politiek praten (36% praat vaak tot heel vaak over politiek), laten onze data zien dat ze ook erg teleurgesteld zijn in politiek en politici. Naast traditionele media, krijgt ook de traditionele politiek een érg slecht rapport.

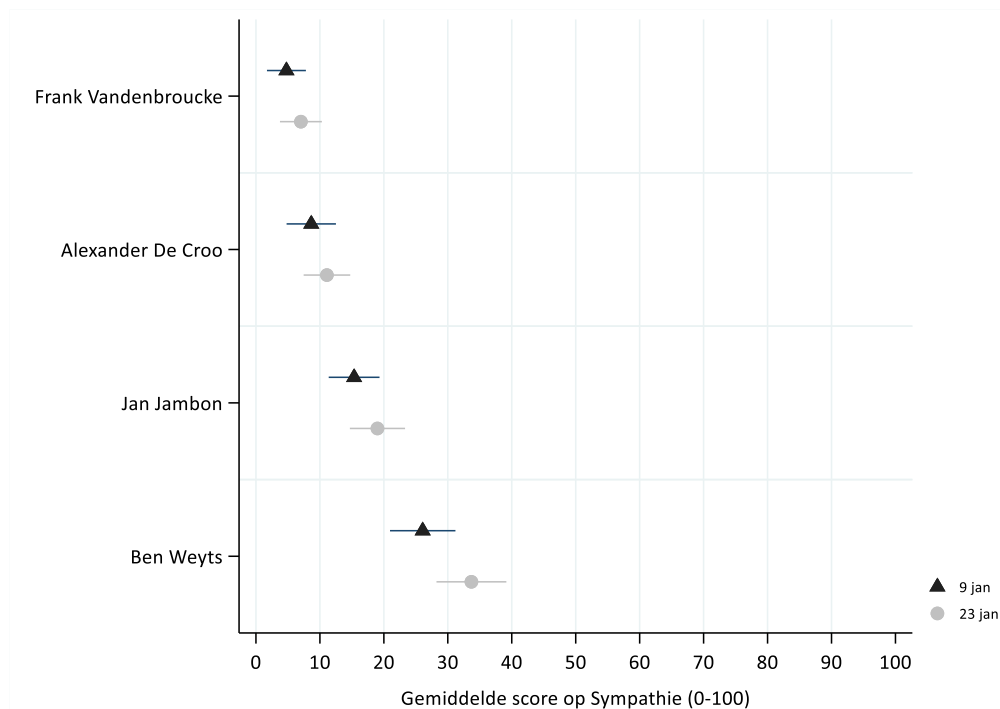
Eén betogers op 3 (34%, op N=225) geeft aan uiterst ontevreden te zijn met hoe de democratie werkt in België. De betogers vinden dat politici te weinig naar het volk en de gewone man luistert. 91% stelt dat politici beter moeten luisteren naar de problemen van gewone mensen. 85% stelt het (helemaal) eens te zijn met de stelling dat de meeste politici burgers niet serieus nemen en eerder als kinderen behandelen. 74% is het (helemaal) eens met de stelling dat ministers beter wat minder achter hun bureau zouden moeten zitten en zich wat meer onder het gewone volk zouden moeten begeven.¹⁰

De coronabetogers trekken verder de competentie en waarachtigheid van politici sterk in twijfel. Slechts 5% is het (helemaal) eens met de stelling dat politici hun beloftes proberen te houden; een kleine 8% stelt het (helemaal) eens te zijn met de stelling dat de meeste politici competent zijn. Ook

¹⁰ Deze items komen uit het onderzoek van Elchardus & Spruyt; Elchardus, M., & Spruyt, B. (2012). Populisme en de zorg over de samenleving. Tijdschrift Sociologie, 8(1), 107-126.

het systeem waar politici in opereren deugt niet. 79% stelt dat het politieke systeem in België al lang niet meer werkt; 58% is het (helemaal) eens met de stelling dat gaan stemmen geen zin heeft omdat partijen toch doen wat ze willen; slechts 23% is het (helemaal) eens met de stelling dat de politiek in staat is om de problemen van de mensen op te lossen.

Dit algemene wantrouwen uit zich ook richting individuele politici. We legden de coronabetogers vier politici voor die een prominente rol speelden tijdens de pandemie: Minister van Volksgezondheid Frank Vandenbroucke, Premier Alexander De Croo, Vlaams-minister President Jan Jambon en Minister van Onderwijs Ben Weyts. *Figuur 12 toont dat zij allen bijzonder slecht scoren op een schaal van nul tot honderd. Elke politicus is zwaar gebuisd*; al zijn er ook individuele verschillen. Frank Vandenbroucke, die eerder voor de harde lijn staat scoort het slechtst onder de coronabetogers (5,8/100). Ben Weyts, die streed voor het zo lang mogelijk openhouden van de scholen scoort het 'best' (29,8/100). Alexander De Croo (9,9/100) en Jan Jambon (17,2/100) scoren tussenin.

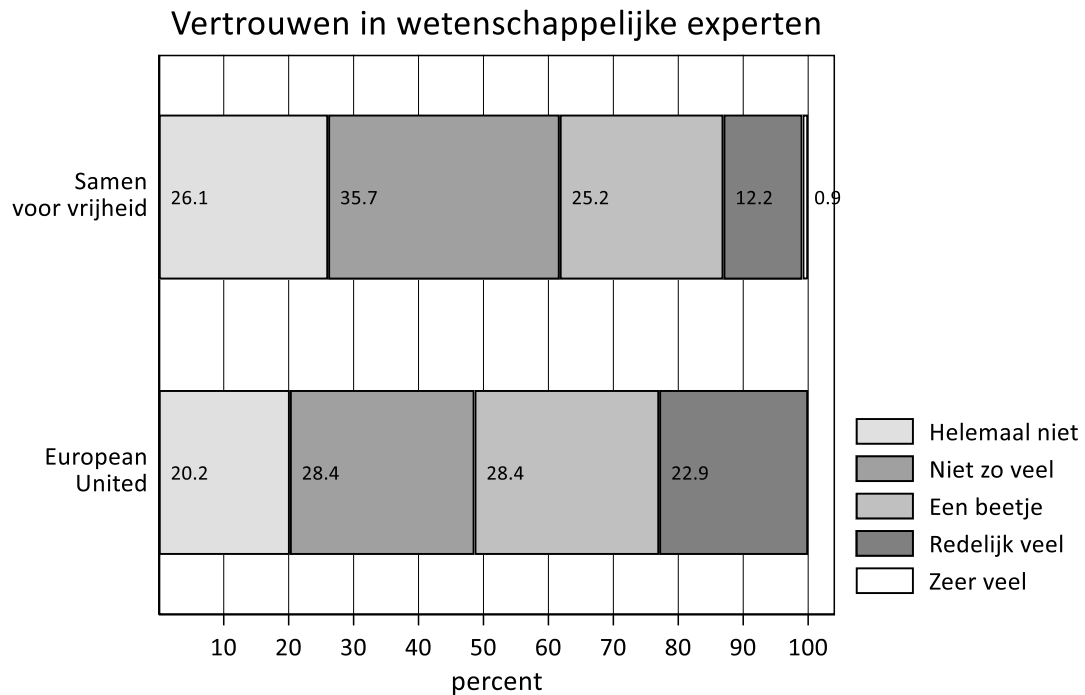
Figuur 12

Ondanks het hoge geregistreerde wantrouwen in de politiek, gelooft de coronabetogers best in zijn eigen kunnen om het beleid bij te sturen. 46% stelt het (helemaal) eens te zijn met de stelling dat coronaprotest een impact kan hebben op het beleid in dit land. Meer algemeen stelt 62% dat georganiseerde groepen heel wat invloed kunnen uitoefenen op beleid, zeker als ze dat in een internationaal samenwerkingsverband doen (75%). 76% neemt dan ook deel om druk uit te oefenen op de politiek om zaken te veranderen. Kortom, ondanks een hoog politiek wantrouwen en een scepsis ten opzichte van politiek luisterbereidheid, hebben de coronabetogers best geloof in de mogelijke impact van hun protest.

Experts

Ten derde hebben de bevraagde coronabetogers weinig vertrouwen in wetenschappelijke experts, al lijkt het vertrouwen in deze actor wel sterker dan bij pers en politiek. Zo heeft 23,2% (op N=224, over beide demonstraties heen) helemaal geen vertrouwen in experts; 32,1% niet zo veel. Een goede

26,8% geeft aan een beetje vertrouwen te hebben, 17,4% redelijk veel en 0,4% (1 respondent) zeer veel. De warmtebarometer lijkt dit resultaat te bevestigen. Met een score van 30 op 100 staan de coronabetogers nog steeds negatief tegenover virologen, al scoren zij wel beter dan pers en politiek. De veronderstelling dat betogers één blok vormen tegen de wetenschappelijke experts lijkt ons onderzoek dan ook te nuanceren. Figuur 13 geeft de verdeling voor beide demonstraties afzonderlijk. Hieruit blijkt dat de massale betoging van 23 januari een minder anti-elitair/wetenschappelijk-kritisch karakter had.

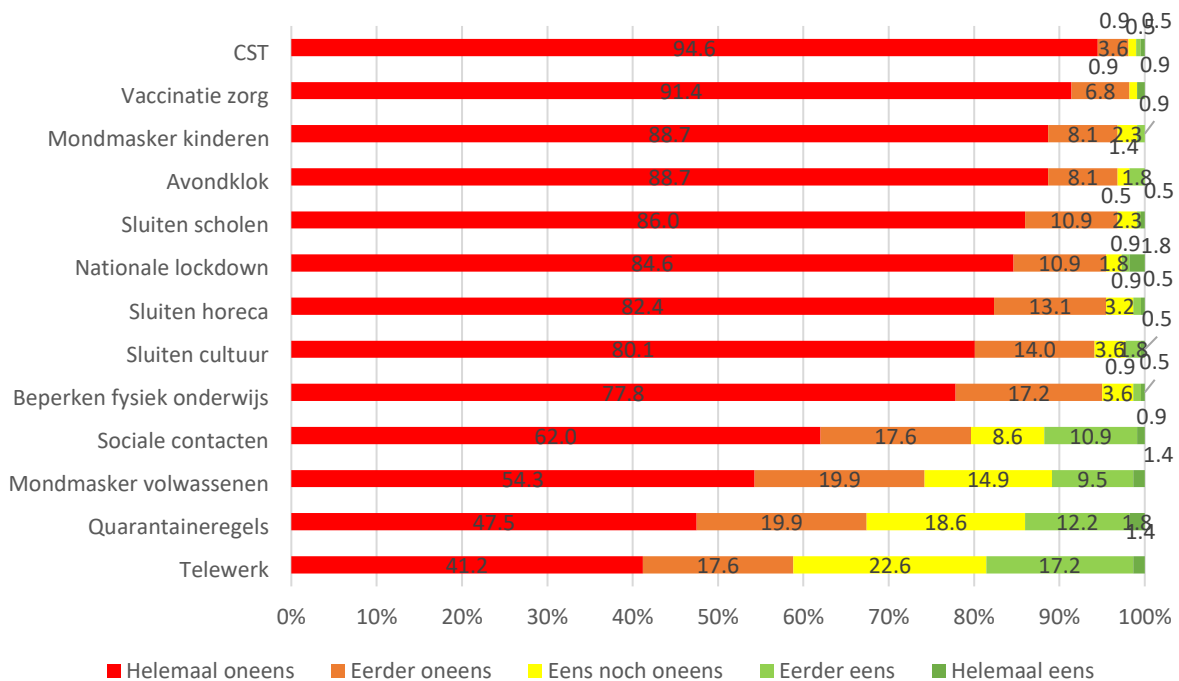
Figuur 13

De maatregelen en beleidsdomeinen

Specifieke maatregelen

Wat vinden de betogers van de coronamaatregelen? Figuur 14 geeft een overzicht van de maatregelen die momenteel van kracht zijn of die in het verleden werden genomen. Aan de respondenten (N=221) werd gevraagd in welke mate zij het al dan niet eens zijn met deze maatregelen in de huidige fase van de pandemie. *In het algemeen zijn de betogers het oneens met de coronamaatregelen*, al is er ook variatie tussen de verschillende maatregelen.

Mening betogers coronamaatregelen

Figuur 14

Voor al het CST—de zogenaamde coronapas—kan bij de betogers op weinig begrip rekenen (94,6% is het helemaal oneens) gevolgd door de verplichte vaccinatie voor het personeel in de zorgsector (91,4%). Zoals eerder vermeld wantrouwen de betogers de veiligheid van het coronavaccin en is de meerderheid van de bevroegde betogers het erover eens dat het vaccin niet de beste manier is om uit de gezondheidscrisis te geraken. Daarnaast zijn de betogers het niet eens met de mondmaskerplicht voor kinderen. 88,7% van de respondenten is het sterk oneens met het feit dat kinderen vanaf zes jaar een mondmasker moeten dragen in de Vlaamse scholen. Hoewel de vijfde coronagolf over het land rolt—en een grotere piek heeft dan de vorige vier—is de grote meerderheid van de betogers tegen het herinvoeren van een avondklok (88,7%) het sluiten van scholen (86%) of een nationale lockdown (84,6%).

Toch is het belangrijk om het kind niet met het badwater weg te gooien. Enkele maatregelen konden bij een aanzienlijk deel van de respondenten wel op begrip rekenen. Ten eerste heerst er een grote verdeeldheid bij de betogers wat betreft het opleggen van telewerk. 18,6% van de betogers is het eens met de deze maatregel. Ten tweede stemt 14% in met de geldende quarantaineregels en kan 11,8% zich vinden in het beperken van het aantal sociale contacten indien nodig.

Beleidsdomeinen

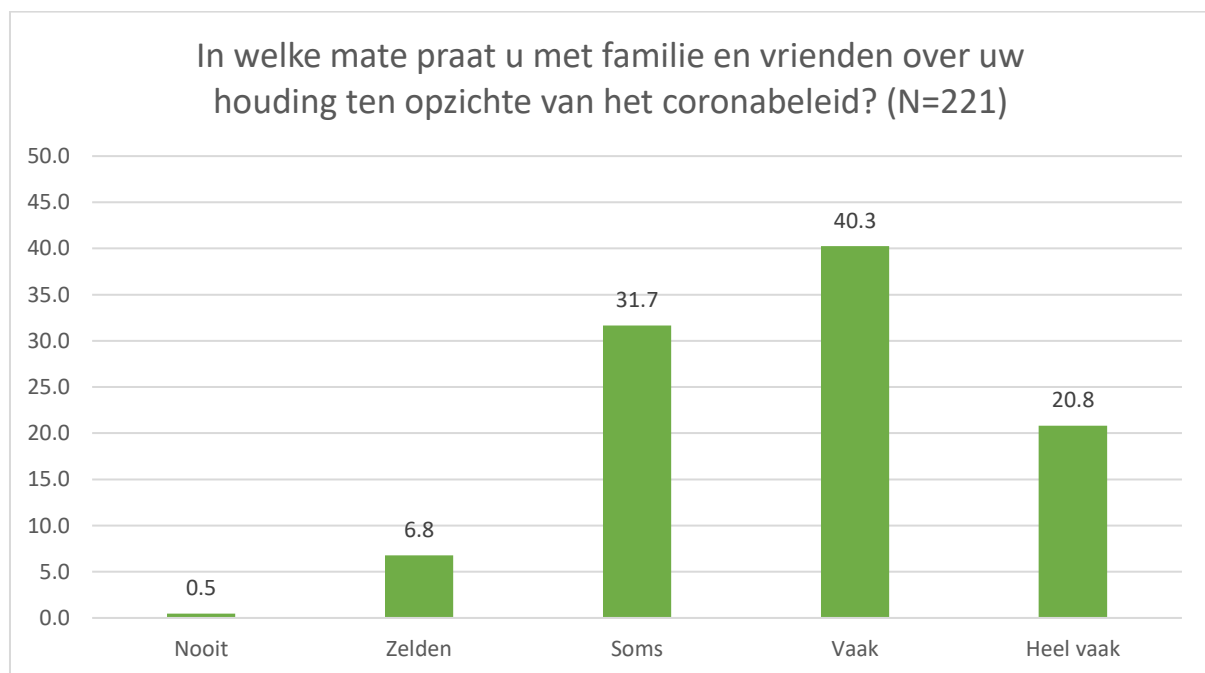
Hoe evalueren coronabetogers het beleid in het algemeen? Het hoeft niet te verbazen dat de betogers sceptisch staan ten opzichte van het beleid. 90% van de betogers is het (helemaal) eens met de stelling dat de Belgische overheid op een lichtzinnige manier omspringt met het beperken van de persoonlijke vrijheden van de burger. In dat licht stelt 96% van de betogers het zeer belangrijk te vinden dat de coronapas (CST) afgeschaft wordt. 97% van de betogers vindt de (beperkende) maatregelen van de Belgische regering niet in verhouding staan tot de ernst van de pandemie. Kortom, de vrijheidseis van de organisatoren wordt breed gedragen.

Iets minder uitgesproken is de eensgezindheid onder de betogers over de wetenschap waarop het Belgische regeringsbeleid gestoeld is. 77% stelt dat het Belgische regeringsbeleid gestoeld is op een te enge opvatting van wat als wetenschappelijk geldt, 13% is het daar dan weer (helemaal) niet mee eens. En, 80% vindt 'aankaarten dat er ook andere wetenschappelijke visies aan bod moeten komen' een belangrijk doel van de betoging. Dit eisenpakket van de organisatoren rond welke experts het beleid moeten stofferen wordt duidelijk minder breed gedragen dan dat rond vrijheid.

Ook op het vlak van de verschillende beleidsdomeinen die getroffen worden door de pandemie is er enige variatie in de evaluatie van de betogers—al krijgen alle beleidsdomeinen een onvoldoende. 49% evalueert het coronabeleid op vlak van onderwijs als 'heel slecht', 57% doet dat op het vlak van cultuur, 66% op het vlak van economie en 67% op het vlak van volksgezondheid.

Het coronabeleid, een gevoelig en polariserend onderwerp?

In welke mate bespreken de betogers hun houding ten aanzien van het coronabeleid met familie of vrienden? *Figuur 15 toont aan dat de mening van betogers over het coronabeleid vaak (40,3%) tot heel vaak (20,8%) onderwerp is van gesprek met familie of vrienden.* Bij slechts 7,3% (16 respondenten) van de respondenten komt hun mening ten opzichte van het coronabeleid zelden of nooit aan bod. Hoewel onderstaande figuur aangeeft dat de mening van de coronabetogers bespreekbaar is bij familie of vrienden, geeft zij geen inzicht in welke topics worden besproken, laat staan welke mening familie of vrienden koesteren wat het coronabeleid betreft.

Figuur 15

Zorgt de mening van de betogers tegenover het coronabeleid voor spanningen bij familie of vrienden? Keurt de familie- of vriendenkring de mening van de coronabetogers goed of af? Allereerst stellen we vast dat het sociale netwerk van de coronabetogers zijn of haar mening ten opzichte van het coronabeleid overwegend goedkeurt. Op een schaal van 1 tot 7 (1=sterk goedkeuren; 7= sterk afkeuren) geeft 47,3% (op N=221) van de respondenten aan goedkeuring te krijgen van familie of vrienden. 39,4% ervaart eerder een afkeurende houding van familie- of vriendenkring; 31,4% geeft aan

dat familie of vrienden zijn of haar mening noch goedkeurt noch afkeurt. Opvallend is wel dat de mening van de coronabetoger voor spanningen lijkt te zorgen binnen de familie- of vriendengroep. 44% van de respondenten gaf op een schaal van 1 tot 7 (1=geen spanningen; 7=veel spanningen) met een score van 5 of meer aan spanningen te ervaren door zijn of haar mening ten aanzien van het coronabeleid.

Daarenboven zorgt de coronacrisis volgens de betogers voor meer verdeeldheid binnen de Belgische samenleving. Volgens ruim 92,3% (N=204) van de betogers is de mate van verdeeldheid binnen de Belgische samenleving sinds de coronacrisis toegenomen. In lijn met wetenschappelijk onderzoek zijn de coronabetogingen een voedingsbodem voor een stijgende polarisatie in publieke opinie.

Protest als actiemiddel

Geroutineerde betogers?

In hoeverre zijn de coronabetogers routiniërs, gepokt en gemazeld in het deelnemen aan betogingen? 16% geeft aan dat de coronabetoging waarop we hem of haar bevroegen de eerste betoging was waar hij of zij ooit aan deelnam. Coronabetogingen trekken dus nieuw bloed op straat. 56% geeft aan tussen de 1 en 5 keer betoogd te hebben in zijn of haar leven. Kortom, het publiek aan coronabetogers bestaat dus vrij sterk uit 'groentjes' en betreft niet zozeer doorwinterde demonstranten. 53% van onze respondenten nam al deel aan de eerste coronamars van 'Samen voor Vrijheid', op 21 november 2021. 54% stelt ook aan andere coronamarsen deelgenomen te hebben. Opvallend: slechts 6% van de respondenten nam deel aan het protest van de cultuursector op 26 december 2021. Het cultuurprotest en het bredere coronaprotest lijken andere groepen in de samenleving aan te spreken.

De zondebok van de coronacrisis

Wie is voor de coronabetogers de zondebok van de coronamaatregelen? Met een open vraag in de survey hadden respondenten de mogelijkheid om aan te geven wie volgens hen de grootste schuld treft in het coronaverhaal. Ten eerste wijst een meerderheid van de betogers schuld toe aan het gedrag van de federale regering in België. Enkele politieke individuen (Alexander De Croo, Frank Vandenbroucke, ...) worden vermeld, waaronder overwegend ministers. Een kleine minderheid wijst met de vinger naar de Europese Unie. Vooral de politiek treft schuld wat de coronamaatregelen betreft, aldus de betogers. Ten tweede duiden de coronabetogers op de schuld van traditionele media. Ten derde worden experts, virologen en wetenschappers uit de academische wereld aangeduid als zondebok. Verder wijzen de coronabetogers op een te grote macht van de "Big-Pharma"-industrie. Enkele quotes:

"De aandachtszoekende virologen, de elk voor zich politici en de media die als schapen volgen."

"De regering die de beperkingen oplegt en de farmaceutische bedrijven die door sponsoring ervoor zorgen dat velen mond dicht gemaakt worden."

"De regering, die samen met een clubje van "experten" die niet onafhankelijk zijn van de Pharma industrie en gesteund door de gesubsidieerde pers, de corona-situatie misbruiken om aan de macht te blijven en de aandacht af te leiden van hun falen om de werkelijke problemen aan te pakken."

Tijd voor democratisch en open debat?

Welke acties moeten er volgens de betogers worden ondernomen? De overgrote meerderheid van de betogers wijst op het introduceren van een open en democratisch debat. De coronabetogers die de open vraag in onze survey invulden schrijven dat ze graag andere -wetenschappelijke- stemmen en visies aan bod willen zien komen in media en politiek. Volgens de betogers moeten media, politici en experts het volk correct en transparant informeren en de burger de waarheid vertellen. Verder vragen de betogers om respect voor mensen met een andere mening. Een minderheid van de betogers vraagt om het ontslag van politieke machthebbers of eist een referendum.

“Er dient een open debat te komen. Nu komen steeds dezelfde experts aan het woord. Andere meningen komen niet of amper aan bod. De blik moet verruimd worden. Maatregelen dienen proportioneel, wetenschappelijk onderbouwd en niet discriminerend te zijn.”

Daarnaast eisen betogers dat enkele maatregelen worden afgeschaft, waaronder het CST of de verplichtte vaccinatie voor het zorgpersoneel. Betogers willen dat er meer wordt geïnvesteerd in de zorgsector om de meest kwetsbare personen in de samenleving te beschermen, maar vragen ook om de goedkeuring van andere, bedenkelijke methoden, zoals het gebruik van ivermectine, om corona tegen te gaan.

“Alle beperkingen moeten opgeheven worden, vaccinatie mag niet gepromoot worden en mag enkel toegediend worden aan personen die daarom vrijwillig vragen én tot een risicogroep behoren.”

“Steek meer geld in de gezondheidszorg in plaats van daar te besparen, de mensen hebben er tenslotte toch voor afgedragen.”

“Laisser le choix aux gens, prendre en charge les patients covid au début de la maladie, et les soignant avec les médicaments comme ivermectine ou plaquenil 200 mg.”

Geweld

Veel coronaprotest werd ontsierd door rellen. Dit geweld vond veelal plaats in de marge van het protest, maar wierp een schaduw over de berichtgeving rond het coronaprotest. Hoe denkt de coronabetogers over gebruik van geweld? De reacties zijn gemengd. Eenzijdig stelt 91% van de coronabetogers het absoluut niet legitiem te vinden dat coronabetogers schade aanbrengen aan gebouwen; een kleine 5% vind het wel legitiem, nog 5% heeft geen mening. 70% betreurt dan ook dat de recente coronabetogingen uit de hand liepen; 15% stelt dit echter niet te betreuren. Hoewel de grote meerderheid van de coronabetogers huiverig staat tegenover het gebruik van geweld, is er wel degelijk een radicaal potentieel. 21% van de coronabetogers stelt het legitiem te vinden dat betogingen uit de hand lopen mocht de regering verdere vrijheidsbeperkingen op leggen.

Tot slot

Tot slot wensen we nogmaals alle deelnemers aan onze survey te bedanken voor hun tijd en moeite. Hopelijk vinden ze dit rapport interessant. In geval van vragen over dit rapport, twijfel dan niet om contact op te nemen met één van de onderzoekers.